

Zamecki, Stefan

Wizyta dra J. W. van Spronsena w Polsce

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 16/1, 199-200

1971

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

kretnych przykładów. Badania dziejów nauki potrzebne są przede wszystkim dla lepszego zrozumienia współczesnej metodologii i epistemologii. Ale nie tylko. Analizowano również jaki jest udział historyków w badaniach prognostycznych oraz rola przeszłości w prowadzeniu badań epistemologicznych dla przyszłości.

Dyskusja koncentrowała się głównie wokół takich problemów jak: znaczenie badań nad dziejami niektórych dyscyplin (np. prawa, filozofii, medycyny) i ich rolę w wyjaśnianiu genezy poszczególnych nauk. Czy i w jaki sposób można wytłumaczyć fakt, że pewnym dyscyplinom naukowym potrzebne są badania nad własną przeszłością, a innym nie? Czy współczesny stan rozeznania w tej dziedzinie jest dostateczny i czy słuszny?

Kolejno zabierali głos: profesorowie E. Zaleski, S. Kowalewski, E. Geblewicz, C. Nowiński, mgr E. Kujawski, doc. W. Krajewski i doc. S. Kowalewska. Niestety dyskusja nie wyczerpała wszystkich problemów; wielu z obecnych dobrowolnie zrezygnowało z prawa głosu, inni mieli ograniczony czas wypowiedzi, ponieważ zebranie przedłużyło się znacznie, wykraczając poza przewidziane ramy czasowe.

Zasygnalizowano tu jedynie najistotniejsze fragmenty, ale posiedzenie to obfitowało w ciekawy materiał i bogatą refleksję dla historyków nauki.

cd.

WIZYTA DRA J. W. VAN SPRONSENA W POLSCE

W dniach 18—24 października 1970 r. przebywał w Polsce na zaproszenie Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN dr Johannes Willem van Spronsen z Uniwersytetu w Utrechcie.

Dr van Spronsen jest prezesem Komisji Historycznej Holenderskiego Królewskiego Towarzystwa Chemicznego i naukowym ekspertem licznych encyklopedii. W Polsce jest on znany głównie jako autor publikacji z zakresu historii chemii, szczególnie książki poświęconej układom okresowym pierwiastków chemicznych¹.

Na temat historii odkrycia układu okresowego napisał dr van Spronsen ponadto szereg innych prac, w tym dwie książki wydane w języku francuskim i hiszpańskim, ostatnio zaś w języku angielskim artykuł². Ten ostatni stanowi cenny przyczynek do badań nad historią odkrycia układu, a zwłaszcza wkładu uczonych amerykańskich drugiej połowy XIX w. w dzieło sklasyfikowania pierwiastków.

W dniu 20 października gość holenderski wygłosił w Zakładzie Historii Nauki i Techniki odczyt dotyczący historii odkrycia układu okresowego. Wiele uwagi poświęcił w nim dorobkowi naukowemu sześciu wybitnych klasyfikatorów pierwiastków chemicznych drugiej połowy XIX w., którymi byli A. E. Béguyer de Chancourtois, J. A. R. Newlands, W. Odling, G. D. Hinrichs, L. Meyer i D. Mendelejew. Badaczy tych van Spronsen określił jako odkrywców układu okresowego pierwiastków chemicznych. Szczególnie interesujące były te części odczytu, w których referent mówił o wkładzie do nauki światowej D. Mendelejewa oraz L. Meyera. W odczycie van Spronsena niezwykle cenne było zwrócenie uwagi na warunki historyczne, w jakich odbywało się klasyfikowanie pierwiastków chemicznych. Ze względu na skuteczność prób klasyfikowania, szczególnie doniosłą rolę upatruje van Spronsen w przyjęciu jednolitej terminologii oraz jednoznacznej interpretacji systemu atomistycznego J. Daltona. Z tego punktu widzenia — zdaniem referenta — sprzyjające warunki

¹ *The Periodic System of Chemical Elements. A History of the First Hundred Years*. Amsterdam 1969. Zob. recenzję tej książki w niniejszym nrze „Kwartalnika”.

² *Gustavus Detlef Hinrichs Discovered One Century Age, the Periodic System of Chemical Elements*. „Janus. Revue internationale de l'histoire des sciences, de la médecine de la pharmacie et de la technique”, 1969.

dla budowania poważnych klasyfikacji pierwiastków chemicznych zaistniały dopiero po Kongresie Chemików w Karlsruhe w 1860 r.

Odczyt dr van Spronsena był niewątpliwie ciekawym wydarzeniem dla tych historyków nauki, którzy interesują się historią chemii XIX stulecia. Należy żałować jedynie, że zbyt szczupłe grono słuchaczy uczestniczyło w tym spotkaniu. W przyszłości należałoby lepiej zorganizować przekazywanie informacji o podobnych imprezach organizowanych przez Zakład.

Stefan Zamecki

KRONIKA KRAJOWA

OBCHODY STUPIĘDZIESIĘCIOLECIA URODZIN TYTUSA CHAŁUBIŃSKIEGO

Złożeniem wieńców pod pomnikiem Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem — przy nazwanej jego imieniem ulicy, przy której mieszkał — oraz na jego grobie na starym cmentarzu zakopiańskim rozpoczęły się w dniu 16 października 1970 r. obchody upamiętniające stu pięćdziesiątą rocznicę urodzin uczonego, który zdobył sobie miano „króla Tatr” i którego Aleksander Świętochowski proponował pochować na szczycie Giewontu.

Następnego dnia w sali teatralnej Państwowego Sanatorium Przeciwgruźliczego im. T. Chałubińskiego w Zakopanem odbyło się uroczyste zebranie naukowe zorganizowane staraniem Archiwum Polskiej Akademii Nauk oraz Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny¹. Zebraniu przewodniczył dyrektor Archiwum PAN doc. Z. Kolankowski, a w prezydium zasiadli również: wnuczka uczonego prof. A. Chałubińska, która reprezentowała licznie przybyłą na obchody rodzinę, oraz prof. S. Konopka, dyrektor Głównej Biblioteki Lekarskiej, która współdziałała w organizacji jubileuszu.

Zagajając zebranie, dyr. Kolankowski ukazał szerokie tło dziejowe działalności Chałubińskiego, którego scharakteryzował jako typowo polskiego pozytywistę „podszycytego romantykiem”. Dzięki temu właśnie potrafił on przekształcić zapadłą wioskę góralską w kulturalną stolicę podzielonego na zabory kraju. Następnie w imieniu Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN zabrał głos prof. E. Olszewski; zwrócił on m. in. uwagę na nowoczesny charakter naukowej działalności Chałubińskiego, który pracę badawczą wiązał z pracą społeczną i organizatorską, a także przypomniał, że na spotkaniach odbywających się w założonym w Warszawie w 1850 r. przez Chałubińskiego laboratorium chemicznym zakiełkował ruch pozytywistyczny. Z kolei odczytany został list przewodniczącego Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Radomiu — rodzinnym mieście uczonego — przywieziony przez delegację radomskiego liceum im. Chałubińskiego.

Na program naukowy zebrania złożyły się trzy referaty: prof. Konopki *Tytus Chałubiński, wybitny lekarz, uczonego i nauczyciel młodzieży lekarskiej*, dr Z. Radwańskiej-Paryskiej *Tytus Chałubiński jako botanik i badacz flory Podhala* (wobec nieobecności autorki referat przeczytała prof. Chałubińska) i W. H. Paryskiego *Chałubiński a Zakopane i Tatry*. Charakteryzując poszczególne dziedziny zainteresowań uczonego, referaty pozwoliły ocenić szerokość i różnorodność tych zainteresowań oraz ogrom pracy wkładanej przez niego w praktyczną realizację idei, którymi się kiero-

¹ Por. także w *Notatkach bibliograficznych* niniejszego numeru informacje o dwu pozycjach wydanych w 1970 r. przez te dwie instytucje, tj. o *Listach Chałubińskiego* oraz o jego monografii pióra prof. A. Wrzoska.